

ŚWIĘTO W JĘZYKOWEJ ŚWIADOMOŚCI POLAKÓW I ROSJAN

HOLIDAY IN THE LINGUISTIC AWARENESS OF POLES AND RUSSIANS

JOANNA ORZECHOWSKA

ABSTRACT. Linguistic awareness has been one of the research interests in both cognitive and cultural linguistics in recent years. Images of linguistic signs which originate as part of the linguistic awareness of representatives of various cultures and languages can differ considerably. There are many ways of distinguishing these differences, including semantic analysis and analysis of the connotations related to a given word. This article presents how the term *holiday* functions in the linguistic awareness of Poles and Russians.

Joanna Orzechowska, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn – Polska,
joanao@wp.pl

Główne tezy językoznawstwa kognitywnego i lingwistyki kulturowej oparte są na założeniu, że wiodąca funkcja języka polega nie tylko na przekazywaniu informacji i realizacji referencji w stosunku do niezależnej rzeczywistości, ale także na orientacji w możliwościach poznawczych i ich realizacji przez jednostkę. Oznacza to, że język obecnie jest częściej rozpatrywany jako system regulacji zachowań, w którym to systemie zasadniczą rolę grają konotacje¹.

W oparciu o to założenie przedmiotem badań w lingwistyce stają się obrazy świadomości przedstawicieli konkretnych kultur i języków. Stosuje się w nich terminy *językowy obraz świata* oraz *świadomość językowa*, która jest rozumiana jako fragment grupowego obrazu świata².

Świadomość językowa – to całościowa wiedza, kompletna informacja kojarzona ze znakiem językowym. Pojęcie świadomości językowej zostało sformułowane w trakcie badań nad przyczynami powstawania konfliktów komunikacyjnych, kiedy to zauważono istnienie różnic w obrazach świadomości językowej konkretnych znaków językowych przedstawicieli różnych kultur.

W badaniach świadomości językowej zakłada się, że realne zjawiska odbierane przez człowieka podczas działania i komunikacji utrwalają się

¹ А.В. К и р и л и н а, *Гендерные аспекты языка и коммуникации*. Дисс. ...докт. филол. наук, Москва 2000, s. 6.

² Е.И. Г о р о ш к о, *Языковое сознание: гендерная парадигма*, Москва-Харьков 2003, s. 7–8.

w jego świadomości z zachowaniem charakterystyk czasowych, przestrzennych i przyczynowych oraz z zapisem emocji, wywoływanych podczas odbioru³.

Badanie świadomości ludzkiej napotyka na liczne trudności. Po pierwsze, świadomość jest różnie rozumiana przez przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, które uczyniły ją przedmiotem badań: psychologów, fizjologów, filozofów, językoznawców, psycholingwistów itd. Różne będą zatem podejścia, techniki, metody. Po drugie, z powodu braku instrumentów badania świadomości ludzkiej badacze są zmuszeni do zawężenia swych obserwacji do świadomości językowej. Nawiasem mówiąc, wielu naukowców utożsamia świadomość ze świadomością językową (А.А. Леонтьев), co ma źródło w psychologii i psycholingwistyce, wyraźnie opowiadających się za językiem jako tym czynnikiem, który umożliwia rozwój myślenia abstrakcyjnego czyli „uczłowieczenie” człowieka. Zgodnie z koncepcją А.А. Леонтьева świadomość budują elementy odbioru obiektów rzeczywistości: odczucia, sens, znaczenie. Dla badacza są dostępne tylko w tym przypadku, gdy łączą się związkami skojarzeniowymi z innymi przedmiotami, wypełniającymi funkcję znaku, a więc tworzą sieć skojarzeniową z innymi jednostkami językowymi. Dlatego, według koncepcji Леонтьева, świadomość to przede wszystkim świadomość językowa⁴.

Według koncepcji G.W. Jejjera świadomość językowa zawiaduje działalnością językową (mową) i jest tylko jednym z rodzajów świadomości. Przy czym świadomość językowa jest warunkiem koniecznym, aby mogły rozwinąć się i funkcjonować wszystkie inne formy świadomości⁵.

Według А.А. Леонтьева pojęcie świadomości językowej jest bardzo bliskie pojęciu obrazu świata, jakie funkcjonuje w psychologii i psycholingwistyce⁶.

Bez względu na to, czy świadomość językowa jest rozumiana szeroko czy wąsko, czy jest utożsamiana z językowym obrazem świata, czy też jest dzielona na poszczególne fragmenty (koncepty, etalony, stereotypy itd.), uważa się, że specyficznym oknem, przez które można obserwować świadomość językową człowieka, jest asocjacyjne znaczenie słowa, na podstawie którego można rekonstruować obraz świata. Świadomość językowa jest najczęściej badana przez rejestrowanie skojarzeń. Sieć skojarzeń uważana

³ Ibidem, s. 8–9, 89.

⁴ А.А. Леонтьев, *Языковое сознание и образ мира. Тезисы IX Всесоюзного симпозиума по психоллингвистике и теории коммуникации „Языковое сознание”*, Москва 1988, s. 105–106.

⁵ Г.В. Ейгер, *Языковое сознание и механизм контроля языковой правильности речи. Тезисы IX Всесоюзного симпозиума по психоллингвистике и теории коммуникации „Языковое сознание”*, Москва 1988, s. 59–60.

⁶ *Язык и сознание: парадоксальная рациональность*, Москва 1993, s. 105.

jest za model świadomości, który przedstawia zespół reguł operowania wiedzą kulturową. W Moskiewskiej Szkole Psycholingwistycznej metoda swobodnych skojarzeń tworzy model analizy danych, pozwalający opisać i zbadać obrazy grupowej świadomości językowej⁷. Obrazy świadomości „uzewnętrznione” są za pomocą werbalnych asocjacji.

Wielu badaczy uważa, że zastosowanie asocjacji jest nieocenione w badaniach międzykulturowych i translingwistycznych⁸. Świadomość językowa, a więc i asocjacyjne znaczenie słowa odgrywają ogromną rolę także w nauczaniu języków obcych. Doświadczeni wykładowcy Rosyjskiego Uniwersytetu Przyjaźni Narodów, pracujący w nurcie lingwokulturologii praktycznej, uważają, że głównym celem opanowania języka obcego jest opanowanie asocjacyjnego znaczenia słów, czyli ukształtowanie takich skojarzeń z nauczanym słowem, jakie posiadają użytkownicy nauczanego języka⁹.

Obraz przedmiotu lub zjawiska w ludzkiej świadomości zawsze zabarwiony jest kulturowo i charakteryzuje się specyfiką narodową¹⁰. Jednakowe (lub nawet te same) obiekty i zjawiska rzeczywistości w różnych kulturach będą miały różne obrazy świadomości językowej. Mogą częściowo pokrywać się, co umożliwi przekład z jednego języka na drugi, częściowo różnić się – co może być przyczyną konfliktów komunikacyjnych¹¹. W lingwistyce kulturowej stwierdzono, że samo przetłumaczenie słowa, czyli znajomość znaczenia słowa, nie gwarantuje sukcesu komunikacyjnego.

Wiedzę o asocjacyjnym znaczeniu słowa rejestrują słowniki asocjacyjne. Powstają one na bazie masowo przeprowadzonych eksperymentów skojarzeniowych. Asocjacje użytkowników języka rosyjskiego w niniejszym artykule zostały zaczerpnięte z rosyjskiego słownika asocjacyjnego¹², skojarzenia użytkowników języka polskiego zostały zebrane z internetowych ankiet przez studentki III roku filologii rosyjskiej UWM w Olsztynie Adrianę Cupiał i Justynę Wasilak.

Innym sposobem na obserwowanie świadomości językowej jest analiza semantyczna. W ostatnich dwóch-trzech dziesięcioleciach w rosyjskiej psycholingwistyce do badań priorytetowych należą badania świadomości językowej w obrębie procesów semantycznych przy tworzeniu i odbiorze

⁷ Е.И. Горюшко, *op. cit.*, s. 9.

⁸ R. L e b d a, *Słownik polskich i serbskich asocjacji jako kulturowy obraz świata*, Kraków 2006, s. 3.

⁹ *Русский ассоциативный словарь*, под ред. Ю.Н. Караулова, т. I, Москва 2002, s. 314.

¹⁰ Е.Ф. Т а р а с о в, *Межкультурное общение – новая онтология анализа языкового сознания*, [w:] *Этнокультурная специфика языкового сознания*, Москва 1996, s. 19.

¹¹ М.А. Б р а г и н а [и др.], *Лингвокультуроведческие аспекты формирования языкового сознания иностранных студентов в процессе изучения русского языка. Учебное пособие*, под ред. В.М. Филиппова, Москва 2008, s. 123.

¹² *Русский ассоциативный словарь*, *op. cit.*

tekstów, przy założeniu, że świadomość człowieka jest kształtowana przy pomocy języka, który jest instrumentem uogólnienia i uzewnętrznienia obrazów świadomości powstających w wyniku działalności jednostki.

Pojęcie **obraz świadomości językowej** zostało sformułowane jako alternatywa w stosunku do pojęcia 'znaczenie słowa'¹³ i jest traktowane jako pojęcie bliskie (jeśli nie równoznaczne) pojęciu 'skojarzenia' z danym słowem.

Badania semantyki i asocjacji, polarnych opisów znaku językowego są badaniami pozwalającym zajrzeć do świadomości językowej. Na ich podstawie sprawdzimy, jaki obraz tworzy w świadomości językowej Polaka i Rosjanina słowo *święto*.

O tym, że te obrazy święta w polskiej i rosyjskiej świadomości językowej nie pokrywają się, świadczą różnice w tłumaczeniach słowa i konieczność doprecyzowania kontekstu.

W powieści kryminalnej Darii Doncowej *Покер с акулой* znalazło się zdanie „Татьяну окружал праздник”¹⁴, które w polskiej wersji kryminału zostało przetłumaczone przez Danutę Blank na „Tatianę otaczało niekończące się święto”¹⁵.

Przeciętny użytkownik języka polskiego zgodzi się, że stan euforii, szczęścia, odczucia ciągłej radości lepiej wyrazi połączenie „niekończące się święto” niż po prostu słowo „święto”.

Podobnie jak w klasycznej już parze *los – судьба*, opisaney przez Annę Wierzbicką, mamy do czynienia z różnym postrzeganiem konceptu przez użytkowników różnych języków. Anna Wierzbicka badała asocjacje, konotacje, wyobrażenia, składowe komponenty znaczenia na podstawie tekstów literatury pięknej i jednostek systemu języka: frazeologizmów, przysłów, powiedzeń, stałych wyrażen. Dzięki temu zauważyła zależność pomiędzy semantyką, kulturą i myśleniem, uzależniała od tych faktorów kulturowe modyfikacje konceptów¹⁶.

Rzeczywiście, już na podstawie wyżej przytoczonego zdania i jego tłumaczenia możemy wysnuć wniosek, że Polacy traktują święto jako stan zewnętrzny, zdarzenie, które jest miłe, ale krótkotrwałe, w związku z tym, aby opisać stan (względnie) wiecznej szczęśliwości, konieczne jest uzupełnienie o epitet „niekończące się”, dla Rosjan zaś święto jest raczej stanem ducha, postrzeganiem świata przez pryzmat swojego szczęśliwego wnętrza, które nie musi być ograniczone czasowo.

¹³ М.А. Брагина [и др.], op. cit., s. 259.

¹⁴ Д. Донцова, *Покер с акулой*, Москва 2006, s. 210.

¹⁵ D. Doncowa, *Poker z rekinem*, Warszawa 2009, s. 183.

¹⁶ A. Wierzbicka, *Semantics, culture and cognition: Universal human concepts in culture-specific configurations*, Oxford University Press, Oxford-New York 1992, s. 96-100, [w:] źródło elektroniczne: http://ecsocman.hse.ru/data/2010/06/29/1213059486/Put_xb95_1994_x28Sudba_i_predopredeleniex2c_str.82-150x29.pdf.

W istocie zarówno w parze *los / судьба*, jak i w parze *święto / праздник* możemy mówić o różnych obrazach w świadomościach językowych.

Semantyka słów *święto / праздник* nie wykazuje dużych różnic w ich użyciu. Święto, według słowników języka polskiego, oznacza: 1) dzień, zwykle wolny od pracy, obchodzony uroczystością ze względów kulturowych lub państwowych; 2) *przen.* szczególna okazja, ważne wydarzenie¹⁷. Natomiast słowo *праздник* w języku rosyjskim ma następujące znaczenia: 1) день торжества, установленный в честь или в память кого-чего-н.; 2) день или ряд дней, отмечаемых церковью в память религиозного события или святого; 3) выходной, нерабочий день; 4) день радости и торжества по поводу чего-н.; 5) день игр, развлечений¹⁸.

Część skojarzeń, co jest naturalnym procesem asocjacyjnym, odwołuje się do semów słów *święto / праздник* – *выходной* (5), *день* (4), *торжество* (4), *торжества*, *dzień wolny od pracy* (16), *uroczystość* (5), *obchody*.

Znaczeniu „dzień, zwykle wolny od pracy, obchodzony uroczystością ze względów kulturowych lub państwowych” odpowiadają znaczenia „день торжества, установленный в честь или в память кого-чего-н.; день или ряд дней, отмечаемых церковью в память религиозного события или святого; выходной, нерабочий день”. Znaczeniu „szczególna okazja, ważne wydarzenie” odpowiada znaczenie „день радости и торжества по поводу чего-н.” Zauważamy różnicę semantyczną, wynikającą z obecności semów „день игр, развлечений” oraz „день радости” w znaczeniu słowa *праздник*. Semy te rysują inny obraz święta w językowej świadomości – *праздник* w języku rosyjskim kojarzony jest z radością, rozrywką i zabawą, czego nie odnotowują słowniki języka polskiego.

Być może stąd wynika trudność w przytoczonym wyżej tłumaczeniu. W zdaniu *Татьяну окружал праздник* zawarta jest informacja o otaczającej bohaterkę radości, uroczystym nastroju, zabawie, szczęściu. Zdaniu *Tatianę otaczało święto* brakuje tego sensu, sytuacja która jest w nim opisana jest wręcz niezrozumiała i wymaga innego sformułowania.

W pracy *Русский ассоциативный словарь* znajdujemy potwierdzenie wagi tego elementu znaczenia. Słowo *весельи* zajmuje pierwsze miejsce wśród skojarzeń ze słowem *праздник*. Z 654 reakcji na słowo *праздник* dużą grupę (138 reakcji, stanowiących 21% wszystkich skojarzeń) stanowią określenia związane z radością i szczęściem: *веселый* (59), *веселье* (28), *веселья*, *радость* (18), *радости*, *весело* (10), *радостный* (7), *радостный день* (2), *счастье* (7), *веселое настроение*, *улыбки*, *смех*, *смеха*, *счастья*, *веселый всенародный*.

Zupełnie inna hierarchia skojarzeń została odnotowana wśród użytkowników języka polskiego. Na 164 ankietowanych pojawiło się zaledwie 6 od-

¹⁷ *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1969, s. 817.

¹⁸ С.И. О ж е г о в, *Словарь русского языка*, Москва 1968, s. 567.

powiedzi *radość* i 2 odpowiedzi *zabawa* (co stanowi zaledwie 4% ogółu skojarzeń). W języku rosyjskim zarysowuje się wyraźnie stałość i łączliwość wyrażenia *веселый праздник*, podczas gdy takie wyrażenie w języku polskim (*wesołe święto*) nie przyszło do głowy Polakom. Odnotowujemy natomiast relacje *święto – radość*, *święto – zabawa*, które podkreślają równoległość zjawisk, towarzyszenie sobie. Świętu może towarzyszyć radość i zabawa.

Święta w rosyjskiej świadomości językowej to czas spędzany z rodziną (*дома, в семье*) oraz ze znajomymi i przyjaciółmi. Spotkaniom towarzyszy wręczanie kwiatów, muzyka i śpiew – *встреча, гости, друзья* (2), *цветы* (3), *песни* (2), *цветы и музыка*.

Wśród polskich ankietowanych na pierwsze miejsce wysunęły się skojarzenia związane z rodziną – *rodzina* (20), *czas spędzony w gronie rodziny* (3), *rodzinny obiad*, *rodzinna atmosfera*. Znajomi i przyjaciele nie odgrywają w święcie zbyt dużej roli, odnotowujemy tylko jedno skojarzenie – *odwiedziny*, które przecież może dotyczyć także rodziny.

O zestawie i hierarchii świąt w skojarzeniach zadecydował faktor kulturowo-historyczno-religijny. Jest on odzwierciedlony w sieci skojarzeń. Jak można było się spodziewać, wśród rosyjskich skojarzeń dominuje *Новый Рок*, wśród polskich – *Boże Narodzenie*.

Użytkownicy języka rosyjskiego wymieniają następujące święta i ich atrybuty:

- 1) *Новый год* (37), *новогодний* (6), *фейерверк* (2), *елка; подарок, подарки*,
- 2) *1 Мая* (24), *демонстрация* (9), *Первое мая* (5), *Первомай* (3), *май* (5), *1-е Мая, Первого мая, Первомайский, Первомай, майский, мая, трудящихся, труда* (3),
- 3) *весны* (11), *проводы весны, весна*,
- 4) *Октября* (10), *7 Ноября* (5), *революционный*,
- 5) *8 Марта* (7),
- 6) *день рождения* (5), *юбилей*,
- 7) *9 Мая* (4), *Победы* (4), *победа*,
- 8) *Нептуна* (3),
- 9) *флаги* (3),
- 10) *Рождество* (2),
- 11) *детский* (2),
- 12) *мам, мамы*,
- 13) *знаний* (2), *1 сентября, букваря*,
- 14) *воскресенье*.

Oprócz świąt mających swoje stałe miejsce w kalendarzu Rosjanie wymieniają wiele indywidualnych i grupowych możliwości świętowania i czczenia wydarzeń i zjawisk: *урожая* (3), *города* (2), *любви* (2), *мира* (2), *сердца* (2), *лета* (2), *века*, *искусств*, *моря*, *цветов*, *получка*, *свадьба*, *свадьбы*, *страны*, *улицы*, *церковный*, *солнца*, *семейный*.

Zestaw świąt i ich hierarchia przedstawia się zupełnie inaczej według użytkowników języka polskiego:

- 1) Boże Narodzenie (15), choinka (6), Wigilia (3), prezenty (5), Gwiazdka, śnieg (2), pierogi, Jezus, anioł,
- 2) Wielkanoc (6),
- 3) 11 Listopada (2), Narodowe,
- 4) pracy (2),
- 5) Konstytucji 3 Maja,
- 6) Zmarłych,
- 7) Lijasza,
- 8) Kobiet,
- 9) niedziela.

Na podstawie przedstawionego zestawu skojarzeń zauważamy, że dla Polaków święto jest kojarzone przede wszystkim z dniami oznaczonymi czerwoną kartką w kalendarzu (*niedziela, Boże Narodzenie*). Rosjanie święto pojmują znacznie szerzej. Świętować – czyli specjalnie honorować i uroczystie obchodzić – można prawie wszystko, nawet dzień wypłaty. Polacy nie wymienili wśród świąt dni swoich urodzin i jubileuszy, w rosyjskiej świadomości natomiast swoje święto może mieć ulica, miasto, morze, kwiaty itd.

Na święto Rosjanie czekają z niecierpliwością i zauważają jego przemijanie. Wskazują na to określenia czasownikowe *наступил* (3), *пришел* (2), *прошел* (2), *будем, будет, настал, начался, затянулся, кончился, не будет, окончен, окончился* i przysłówkowe *скоро* (3), *редко, не за горами*.

Wśród polskich asocjacji nie odnotowano słów lub wyrażeń podkreślających oczekiwanie na święta czy wskazujących na krótkotrwałość okresu świątecznego, ale każdy użytkownik języka polskiego zna popularne powiedzenie *święta, święta i po świętach*, wskazujące na istnienie w świadomości Polaków tego przykrego odczucia.

Rosjan święta mogą nastrajać pozytywnie, cieszyć (*удался* (5), *любимый* (3), *светлый* (2), *солнце* (2), *солнечный, хорошо* (2), *замечательный, здорово, красиво, красивый, люблю, отличный, получить удовольствие, хороший, шикарный, прекрасный*), ale mogą też zawieść, nie spełnić oczekiwań świętujących (*грустный* (3), *скучный* (3), *горе* (2), *унылый, пустота, испорченный* (2), *дразнит, дразнить, не удался, неинтересный, ненастье, несчастье, огорчение, одиночество, темно*). W rosyjskiej świadomości językowej odczucia związane ze świętem mogą wywoływać skrajne emocje – od zachwyty (*ура, ура!!!*) do irytacji (*к черту их!*) i negacji (*нет*).

W polskiej świadomości językowej pozytywne i negatywne odczucia nie funkcjonują tak dobitnie, ani ilościowo, ani jakościowo. Pozytywne reakcje – *spokój* (4), *radość* (6), *zabawa* (2), *słodyczne* (2), *lenistwo* – na skali emocji umiejscowione są blisko neutralnych, odnotowujemy tylko dwie negatyw-

ne: *masakra, tłum ludzi*. Przeważają skojarzenia związane z uroczystym nastrojem i zachowaniem tradycji rodzinnych: *rodzina (20), dzień wolny od pracy (16), uroczystość (5), kościół (5), odpoczynek (8), czas spędzony w gronie rodziny (3), dom (2), uczta, obchody, powaga, strój galowy, rodzinna atmosfera, kwiaty, tradycja, odwiedziny*.

Święto w świadomości Rosjan jest nacechowane kolorystycznie. Jest jaskrawe (*яркий (5), яркие краски*) i kojarzy się z kolorem czerwonym (*красный, красное, красный цвет*). Ma to zapewne związek z czerwonymi flagami (*флаги (3)*) niesionymi w czasie pochodów oraz z czerwonymi balonikami kupowanymi dla dzieci (*шарик (2), шарик воздушный*).

Wśród polskich skojarzeń nie odnotowaliśmy barwnych asocjacji, ale można przypuszczać, że dla Polaków święta będą raczej białe.

Święto związane jest z biesiadowaniem. Polacy kojarzyli święta ze słowami: *jedzenie (10), uczta (2), słodycze (2), stół*.

Obraz rosyjskiej uczty uzupełniony jest o dużą dawkę alkoholu: *пьянка (5), выпивка (2), большая пьянка (2), застолье (2), стол (2), бутылка, водка, пьяный, еда, обжорство*. Do tej grupy można najprawdopodobniej zaliczyć asocjację *хороший повод (выпить?)*.

Mimo definicji słownikowych słowa *праздник*, wyodrębniających sem „dzień”, w znaczeniu asocjacyjnym tego słowa wyróżniamy semy związane ze stanem ducha. Świadczą o tym określniki dzierżawcze *наш (3), общий (3), мой (2), для всех, который всегда с тобой, всеобщий, общенародный, с тобой, всегда со мной*, mówiące o towarzyszeniu odczucia święta poszczególnym osobom lub grupom (czy całemu narodowi).

Znamienne są rosyjskie skojarzenia *на душе, душа, от души*, określające siedlisko świątecznych odczuć.

Odwołaniem do frazeologizmu *будет и на моей улице праздник* są skojarzenia *на улице (3), на нашей улице (2), улица (2), на чьей улице*. Wyrażenie to zawiera także komponent semantyczny odczuwania świątecznego nastroju przez jednostki lub grupy, rozprzestrzeniającego się z wnętrza (duszy) na przestrzeń zewnętrzną (por. *праздник на душе* i *праздник на моей улице*). Świąteczne odczucia mają więc możliwość funkcjonowania w przestrzeni prywatnej, intymnej oraz w przestrzeni publicznej, ogólnonarodowej.

Wśród polskich skojarzeń brak odpowiedników odczuwania, przeżywania święta. Sem „święto” jako stan ducha w polskiej świadomości językowej nie istnieje. Dominuje sem „dzień” (wyjątkowy, szczególny, gdy coś czcimy, honorujemy). Świąteczne odczucia funkcjonują raczej w przestrzeni publicznej.

Wśród skojarzeń użytkowników języka rosyjskiego ze słowem *праздник* odnotowujemy antonimiczne *каждый день (16), будни (7)*. Niewykluczne, że takie wyraźne przeciwstawienie wynika z marzenia o zamienieniu każdego dnia na dzień świąteczny.

Opozycja *święto-dzień powszedni* nie została zarejestrowana wśród polskich asocjacji.

Na podstawie przedstawionych charakterystyk skojarzeń zauważamy, że obraz święta w świadomości językowej Polaków i Rosjan nie jest jednakowy.

Праздник jest dniem wesołym, dniem zabaw i uciech. Świętować i honorować można wszystko – kraj, miasto, ulicę, obiekty geograficzne, ludzi. Każdy i wszystko może mieć swój *праздник*. W okresie świątecznym dominuje kolor czerwony. *Праздник* to dobry powód by spotkać się z rodziną i przyjaciółmi, odwiedzić ich lub samemu przyjąć gości, to również dobry powód do biesiadowania – można się napić i najeść. To dobry powód do libacji alkoholowych. *Праздник* – to czas wolny od pracy, to czas odpoczynku. *Праздник* – to także stan ducha. Można nosić świąteczny nastrój w sobie, może towarzyszyć on konkretnej osobie, może zamieszkać na naszej ulicy i być na wyciągnięcie ręki, obdarzać nadzieją na lepszą przyszłość. *Праздник* – to szczęście, radość, odświętność, które mogą towarzyszyć konkretnemu człowiekowi lub grupie ludzi. Dlatego z niecierpliwością oczekuje się na *праздник*, a on przychodzi i odchodzi, czasami zawodzi oczekiwania, nie udaje się, jest nudny. Przeciwnieństwem *праздника* jest dzień codzienny. Stanem idealnym jest mieć *праздник* codziennie.

Dla Polaków święto to dzień wolny od pracy, spędzany w gronie rodzinnym. Świętowanie to biesiadowanie, nierzadko obżarstwo. Święto ma charakter religijny, idziemy do kościoła, myślimy o Jezusie. Święta dają nam radość, ale emanują powagą, bo są kultywowaniem tradycji, przebywaniem w specyficznej atmosferze. Najważniejsze święto to Boże Narodzenie, które zaczyna się Wigilią. W domach przystraja się choinki, rozdaje się prezenty, je się pierogi i słodycze, siedzi się przy stole i patrzy na śnieg za oknem.

Semantyka i asocjacje słów *święto / праздник* wykazały różnice w ich rozumieniu przez Polaków i Rosjan, ich odmienny obraz w świadomościach językowych. Różnice te powodują, że w rosyjskiej reklamie znacznie częstsze niż w polskiej jest odwołanie się do świąt i świątecznego nastroju¹⁹, a zdania *Татьяну окружал праздник* i *Tatianę otaczało święto* nie przekazują tych samych treści.

Bibliografia

Doncowa D., *Poker z rekinem*, Warszawa 2009.

Józwiak J., *Реализация когнитивных мотивов в русских и польских названиях банковских вкладов*, „Acta Polono-Ruthenica” 2015, t. XX.

Lebda R., *Słownik polskich i serbskich asocjacji jako kulturowy obraz świata*, Kraków 2006.

¹⁹ J. Józwiak, *Реализация когнитивных мотивов в русских и польских названиях банковских вкладов*, „Acta Polono-Ruthenica” 2015, t. XX, s. 197.

Mały słownik języka polskiego, Warszawa 1969.

W i e r z b i c k a A., *Semantics, culture and cognition: Universal human concepts in culture-specific configurations*, Oxford University Press, Oxford–New York 1992, s. 96–100, [w:] źródło elektroniczne: http://ecsocman.hse.ru/data/2010/06/29/1213059486/Put_xb95_1994_x28Sudba_i_predopredeleniex2c_str.82-150x29 (pdf).

Б р а г и н а М.А. [и др.], *Лингвокультуроведческие аспекты формирования языкового сознания иностранных студентов в процессе изучения русского языка. Учебное пособие*, под ред. В.М. Филиппова, Москва 2008.

Г о р о ш к о Е.И., *Языковое сознание: гендерная парадигма*, Москва–Харьков 2003.

Д о н ц о в а Д., *Покер с акулой*, Москва 2006.

Е й г е р Г.В., *Языковое сознание и механизм контроля языковой правильности речи. Тезисы IX Всесоюзного симпозиума по психолингвистике и теории коммуникации „Языковое сознание“*, Москва 1988, s. 59–60.

К и р и л и н а А.В., *Гендерные аспекты языка и коммуникации*. Дисс. ...докт. филол. наук, Москва 2000.

Л е о н т ь е в А.А., *Языковое сознание и образ мира. Тезисы IX Всесоюзного симпозиума по психолингвистике и теории коммуникации „Языковое сознание“*, Москва 1988, s. 105–106.

О ж е г о в С.И., *Словарь русского языка*, Москва 1968.

Русский ассоциативный словарь, под ред. Ю.Н. Караулова, т. I, Москва 2002.

Т а р а с о в Е.Ф., *Межкультурное общение – новая онтология анализа языкового сознания*, [w:] *Этнокультурная специфика языкового сознания*, Москва 1996.

Язык и сознание: парадоксальная рациональность, Москва 1993.